

PROCÉS PARTICIPATIU DEL PLA EUROPA

Debat del 14/02/2019

La Renda Bàsica Incondicional: una manera eficient de combatre la pobresa i desigualtat o una forma de desincentivar la cultura de l'esforç?

Els grans problemes dels subsidis condicionats i com la renda bàsica incondicional els supera

La renda bàsica incondicional (RB): una manera eficient de combatre la pobresa i desigualtat o una forma de desincentivar la cultura de l'esforç? Per respondre a la pregunta s'ha de partir almenys de les constatacions següents.

Tot els subsidis condicionats, com els d'insuficiència de rendes, garantides, mínimes o per a pobres que coneixem dels estats de benestar, com és el cas de la renda garantida de ciutadania (RGC) a la nostra nació, per exemple, no són una renda bàsica. Per molt grans que les diferències entre si d'aquests subsidis puguin ser, tenen una característica en comú: són condicionats. La RB és incondicional.

Els subsidis condicionats, encara que la seva varietat és molt gran han mostrat les seves limitacions després de molts anys d'experiència a estats europeus i al Regne d'Espanya. Quines limitacions? Moltes, només n'apuntaré 4, d'altra banda prou conegudes.

1. La trampa de la pobresa. Quan s'és perceptor/a d'un subsidi condicionat, hi ha un fort desincentiu a cercar i realitzar treball remunerat, ja que això implica la pèrdua total o parcial del subsidi. Tres exemples.

Cas 1. Família que cobra 1.200 euros mensuals de l'RGC catalana perquè tots els seus membres en edat de treballar estan a l'atur. Un dels fills rep una oferta d'ocupació de 900 euros mensuals per a la campanya turística. La família li prohibeix acceptar l'oferta, ja que això implicaria la suspensió del cobrament de l'RGC i haurien d'esperar 6 mesos per a tornar a cobrar-la. És clar, la llei diu que no es poden rebutjar ofertes laborals adequades sota pena de què et retirin les ajudes, però com que els serveis públics d'intermediació pràcticament no mitjancen (menys del 4% dels llocs de treball s'aconsegueixen mitjançant les oficines d'ocupació), al final s'acaben rebutjant ofertes temporals d'ocupació perquè la racionalitat d'una família sota ingressos mínims els diu que més val ocell en mà (o ocell equivalent a la renda garantida que ja estan cobrant), que no pas sortir-se de l'ajuda temporalment i després encomanar-se als astres o els déus per a recuperar-la.

Cas 2. Persona que un cop esgotada la prestació per desocupació passa a cobrar l'RGI basca (644 euros mensuals) i al cap d'un temps li ofereixen un treball a temps parcial de 650 euros nets en 12 pagues: la seva RGI es redueix a 358 euros i els seus ingressos passen a 1.008 euros. Al seu torn una persona que mai ha cobrat l'RGI cobra 650 euros nets fent un treball similar (amb el greuge comparatiu que suposa). Aquest estímul a l'ocupació dura 3 anys com a màxim i després passarà a cobrar els 644 euros, i qualsevol treball que li ofereixin per sota d'aquesta xifra li suposarà menys ingressos. La combinació d'ambdues genera iniquitat entre individus i a la llarga parany de pobresa o abocar a una feina irregular.

Cas 3. Persona en atur que cobra 600 euros de la renda garantida de Navarra. Troba feina a temps parcial de 400 euros nets i passa a cobrar 520 euros de renda garantida, total: 920 euros. Al cap d'un temps li ofereixen passar a jornada completa i cobrar 800 euros nets. La renda garantida es reduiria a 160 euros i en total cobraria 960 euros, 40 euros més al mes nets per treballar 20 hores més a la setmana.

En clar contrast, la renda bàsica funciona com a base o sòl, no com a sostre: la realització de treball remunerat no implica la pèrdua de la renda bàsica, amb la qual cosa el desincentiu a l'activitat desapareix o no és tan marcat com en el cas dels subsidis condicionats. Per cert, s'observarà que indirectament relacionat amb aquest problema està el del petit frau fiscal, el incentiu desapareix amb una renda bàsica. La no acumulabilitat dels subsidis condicionats a altres rendes motiva l'esmentat petit frau fiscal. Els beneficis a curt termini que la possibilitat d'obtenir dues rendes (la de la prestació i la d'una activitat desenvolupada en l'àmbit de l'anomenat "treball submergit") estimulen la materialització d'aquest frau. Tot i que els perjudicis a llarg termini (treball submergit que no constarà mai com a mereixedor de ser tingut en compte a l'hora del càlcul futur de possibles drets de pensions de jubilació), ja no tan llarg termini (impossibilitat d'accedir a l'assegurança d'atur) són molt grans; les necessitats del curt termini pesen més.

2. Costos administratius immensos dels subsidis condicionats. Això també és un vell problema conegut. La condicionalitat implica control, el control implica despeses de gestió i administració.

3. L'estigmatització associada als subsidis condicionats: l'obligació a la qual s'enfronten els candidats/es a perceptors d'haver de significar-se, a les finestretes de l'Administració, com a "pobres" o com a "malalts/es", per no dir com a directament "culpables" de ser uns "fracassats/des".

4. La cobertura insuficient dels programes de rendes mínimes d'inserció és un altre dels problemes que aquests programes presenten. Efectivament, es tracta de programes que no arriben a assolir la totalitat de la població que potencialment en podria ser beneficiària.

Una consideració general sobre els subsidis condicionats. La lògica dels subsidis condicionats no és altra que l'ajuda ex-post a qui ha "fracassat", després d'haver caigut. Han "fracassat" a causa de la permanència en la desocupació durant cert temps, o perquè fins i tot disposant d'ocupació s'està comprès en aquest 15% de treballadors/es assalariats que són pobres, els *working poor*, o per alguna altra raó. Innecessari és afegir que una situació amb subsidis condicionats ex-post és millor que sense ells a canvi de res, és clar. Però vull insistir en aquesta important realitat: quan es cau, quan es "fracassa", els subsidis condicionats s'ofereixen com a taula de salvació (taula de salvació que, com s'ha apuntat, tan sols arriba a una part molt petita de la població que realment la necessita: aquesta és una altra qüestió de la ineficiència, la insuficiència i la pobresa dels subsidis dedicats suposadament a combatre la pobresa). Quan es cau (i encara abans de la caiguda, en el propi mercat laboral, però això ara ens apartaria del fil argumental), s'ha d'actuar "com a submisos/es suplicants." Suplicants d'un subsidi condicionat.

La renda bàsica incondicional, a diferència dels subsidis condicionats, parteix de garantir l'existència material de tota la població, condició republicana imprescindible per a la llibertat. La vella tradició republicana més de dos cops mil·lenària associa la llibertat a les condicions materials d'existència.

La renda bàsica incondicional: una manera eficient de combatre la pobresa i desigualtat o una forma de desincentivar la cultura de l'esforç? Evidentment la meva resposta és clara: manera eficient (i republicanament justa) de combatre la pobresa i la desigualtat. Per a demostrar numèricament com la desigualtat disminueix de forma molt accentuada (i s'elimina la pobresa), s'ha de tenir en compte la forma de finançament, que aquí no pot ser explicada i em remeto a aquest article de la revista del Departament d'Economia de la Generalitat de Catalunya:

http://economia.gencat.cat/web/.content/70_economia_catalana/arxius/publicacions_periodiques/nota_d_economia/ne_103/NE_103_c12.pdf.

Barcelona, 7 de febrer de 2019

Daniel Raventós (Universitat de Barcelona)
President de la Xarxa Renda Bàsica (www.redrentabasica.org)
secció de la *Basic Income Earth Network*